

Supplément à "Etudes Marxistes", n° 7-8, p. 79-94; i -
al "Bulletin International de l'Opposition Communiste
de Gauche", n° 2/3, abril de 1933, p. 33-53. Les cartes
de Trotski a Nin també a TROTSKI : Escritos sobre Espa-
ña, p. 103-122.

- (62) Ibid. Ibid.
- (63) Ibid. Ibid.
- (64) La Révolution Espagnole, p. 80.
- (65) Ibid. Ibid., carta del 17 de gener de 1931.
- (66) Ibid., p. 81.
- (67) Ibid. Ibid., carta del 7 de març de 1931.
- (68) Ibid. Ibid.
- (69) Ibid., p. 82, carta del 12 d'abril de 1931.
- (70) Ibid. Ibid., carta del 15 d'abril de 1931.
- (71) Ibid. Ibid., carta del 25 de maig de 1931.
- (72) Ibid. Ibid., carta del 22 de juny de 1931.
- (73) TROTSKI : Escritos sobre España, p. 106, carta a Nin del
31 de gener de 1931. Per a la transcripció de les cartes
de Trotski hem utilitzat la versió castellana.
- (74) Ibid., p. 107, carta del 15 de març de 1931.

- (75) Ibid., p. 108, carta del 29 de març de 1931.
- (76) Ibid., p. 109-110, carta del 22 de abril de 1931.
- (77) TARQUIN, L. (Andreu NIN) : La crise de la dictature militaire en Espagne, "La lutte de classes" (Paris), n° 18, gener de 1930, p. 106-112.
- (78) GORKIN : En Espagne après la chute de la dictature. Monarchie, république ou révolution prolétarienne, "La Vérité", n° 25, 28 de febrer de 1930.
- (79) LACROIX : Lettre d'Espagne. Incertitude, passivité et confusion politique, "La Vérité", n° 29, 28 de març de 1930.
- (80) LACROIX : Lettre d'Espagne. L'aventure de 6 mars, "La Vérité", n° 32, 18 d'abril de 1930.
- (81) Francisco GARCIA LAVID : L'Opposition communiste espagnole contre la scission dans les syndicats, "La Vérité", n° 30, 4 d'abril de 1930.
- (82) Són molt nombrosos els articles que publica "La Vérité" al respecte, signats sobretot per Lacroix i per Gorkin. Destaquem entre altres LACROIX : Lettre d'Espagne. Manoeuvres réactionnaires, "La Vérité", n° 31, 11 d'abril de 1930; GORKIN : Coup d'oeil sur l'Espagne. Républicains et monarchistes, "La Vérité", n° 33, 25 d'abril de 1930; GORKIN : Espagne : le separatisme, n° 34, 1 de maig de 1930, on parla dels moviments nacionalistes catalans i de la importància que poden arribar a tenir pel futur del -

comunisme; GORKIN : Coup d'oeil sur l'Espagne. Republicanisme et mouvement ouvrier, "La Vérité", n° 36, 16 de maig de 1930; JUAN JOSE (possiblement pseudònim de Lacroix) : La stabilisation du gouvernement Béren-guer, "La Vérité", n° 49, 15 d'agost de 1930. En la revista teòrica dels trotskistes francesos "La lutte de classes", Lacroix també escriu els següents arti-cles : La crise de l'anarcho-syndicalisme espagnol?, "La lutte de classes", n° 19, febrer de 1930, p. 149-154; La nouvelle orientation de la Confederation Na-tionale des Travailleurs d'Espagne, Ibid., n° 20, — abril de 1930, p. 286-290; i Les tendances actuelles dans le mouvement ouvrier espagnol, Ibid., n° 21-22, maig-juny de 1930, p. 395-401.

- (83) Es tracta de la carta datada el 25 de maig de 1930 i traduïda al català per Andreu Nin de Lleó TROTSKI : La situació d'Espanya, "L'Hora" (Barcelona), n° 6, 4 de febrer de 1931. D'una manera molt fragmentària es pot consultar també a TROTSKI : Escritos sobre España, p. 75.
- (84) Ibid. Ibid.
- (85) Ibid. Ibid.
- (86) Ibid. Ibid.
- (87) Ibid. Ibid.
- (88) Ibid. Ibid.
- (89) Ibid. Ibid.
- (90) Ibid. Ibid.

- (91) Ibid. Ibid.
- (92) Ibid. Ibid.
- (93) El fulletó es pot consultar a TROTSKI : Escritos sobre España, p. 7-28; una edició en castellà, de 1933, es troba a TROTSKI : La revolución española, p. 53-68. També i en francès a "La Vérité", n° 74, 6 de febrer de 1931, n° 75, 13 de febrer de 1931, i n° 76, 20 de febrer de 1931. Hem utilitzat la versió publicada en la primera de les obres, que coincideix exactament amb la de 1933. El treball està datat a Prinkipo (Turquia), el 24 de gener de 1931.
- (94) TROTSKI : La revolución española y la táctica de los comunistas, a Escritos sobre España, p. 17-21
- (95) Ibid., p. 26
- (96) Ibid., p. 28
- (97) Veure BONAMUSA : El Bloc Obrero i Camperol, p. 89-111
- (98) Andreu NIN : La revolució democràtica i el bolxevisme, "L'Hora", n° 4, 21 de gener de 1931.
- (99) Andreu NIN : Els deures de l'hora i l'apoliticisme anarco-sindicalista, "L'Hora", n° 10, 4 de març de 1931. Hi escriu : "Els errors comesos -insistin-hi- no han de repetir-se. Les contradiccions internes que minen la societat feudal-burguesa espanyola no poden ésser resoltes més que pel proletariat aliat amb la pagesia i amb tots els estaments explotats del país. Contra el bloc compacte --

d'aquestes forces —que constitueixen la majoria immensa de la població— res no hi podrien ni la casta parasitària i poc nombrosa dels grans terratinents, ni la gran burgesia industrial, incapaç de crear un gran Estat basat en una ferma unitat econòmica, ni llurs servidors mercenaris".

- (100) Andreu NIN: Abstenció i Corts Constituents, "L'Hora", nº 7, 11 de febrer de 1931.
- (101) Ibid. Ibid.
- (102) Andreu NIN : Per unes Corts Constituents revolucionàries, "L'Hora", nº 11, 11 de març de 1931.
- (103) Ibid. Ibid.
- (104) Andreu NIN : La lluita contra la reacció, "L'Hora", nº 17, 23 d'abril de 1931.

C A P I T O L V I

LA CONSTITUCIO DE L'OPOSICIO COMUNISTA D'ESPANYA. SECCORS
D'INFLUENCIA I ASPECTES ORGANITZATIUS. PREMSA I PROPAGANDA

La ruptura entre Nin i la Federació Comunista Catala no-Balear fou definitiva perquè es procedís a la constitució oficial de la secció espanyola de l'Opinió Comunista Internacional. Cal també destacar, com a fet objectiu molt important, la proclamació de la República. La crisi revolucionària oberta el 14 d'abril de 1931 obligava la fixació d'un programa que els trotskistes espanyols només havien esboçat d'una manera individual i encara sumària, excessivament concretat a moments conjunturals i sense una perspectiva estratègica que servís de referència. L'exis-

tència de molts organitzats a nivell local també exigia la constitució de l'Oposició Comunista (1).

Des de feia un temps venia funcionant una Comissió provisional i uns Comitès Executiu i Central que havien estat nomenats per una reunió dels militans oposicionistes de Madrid, d'acord amb un delegat del Secretariat Internacional de l'Oposició (2). I des del mes de maig de 1931 es publicava la revista teòrica mensual Comunismo, - els quatre primers números de la qual es publicaren a Oviedo, gràcies a la iniciativa de José Laredo Aparicio, que havia aconseguit trobar una impremta més barata que les existents a Madrid, i gràcies a la recanviació que portà Lacroix a Espanya, d'una subscripció feta per la secció francesa de l'Oposició (3). En realitat, des de la fundació de Comunismo, els trotskistes espanyols comencen a deixar sentir la seva influència dins el territori de l'Estat espanyol.

El primer número de la revista estava datat el 15 de maig de 1931, i encara no havia passat un mes que es celebrava a Madrid la II Conferència Nacional de l'Oposició, - concretament el dia 7 de juny (4). En la Conferència, Lacroix, en nom de la Comissió provisional, va exposar la breu evolució de l'Oposició espanyola, des dels primers passos donats a Lieja, en febrer de 1930, i la situació i les possibilitats de desenvolupament que tenia l'organització en el futur. A continuació, Andreu Nin -per Catalunya-, Laredo Aparicio -per Astúries-, Esteban Bilbao -per Biscaia-, i L. Sien (pseudònim de Luis Rastrella) -per Extremadura- exposaren la situació existent en les seves respectives demarcacions geogràfiques (5). La Conferència, a més de discutir i aprovar les primeres tesis polítiques de l'Oposició (6), acordà la creació d'una editorial que portaria el nom

de "Ediciones Comunistas" i que, com a primera tasca, publicaria el fulletó de Trotski La revolución española y sus peligros (7). La Conferència ratificaria també el nomenament dels Comitès Executiu i Central, que des d'ara i fins més d'un any després residiria a Madrid. El Comitè Executiu quedava format per Henri Lacroix, com a secretari general, Enrique Fernández Sendón ("Fersen"), Juan Andrade, i per Agustín Lafuente i Rodolfo Usano, militants de Madrid (8). És possible que en algun moment Luis Ras-trello també hi figurés (9).

Com havia fet fins ara, i en aquest moment encara — amb més motius, l'Oposició justificava la seva existència com a fracció del Partit Comunista d'Espanya, que venia a regenerar el Partit i a unificar les forces comunistes — existents a Espanya. Així, en el primer número de Comunistas, un article editorial sota el significatiu títol de Nuestros propósitos exposava el seu programa d'actuació — amb els següents termes :

"El Partido Comunista de España no se ha salvado en el naufragio ideológico que ha presidido la actividad de todas las secciones de la I.C. en los últimos pasados seis años. Por el contrario, podemos afirmar que la crisis ideológica y orgánica del P.C. de E. ha sido y es más profunda que la que atraviesan, con carácter ya crónico, las demás secciones del Komintern.

Crisis de organización; crisis de dirección; crisis ideológica y política; crisis de moralidad y hundimiento estrepitoso y total, dentro de un vacío sin límites, de lo más elemental de la delicadeza y honradez que deben ser normas en todo organismo proletario. La sección española de la I.C. ha sido y es la menos comunista de todas las que integran el organismo internacional que con tanto esfuerzo crearon los verdaderos comunistas del mundo entero.

(...) En el aspecto nacional, la Oposición Comunista Española luchará : por la reorganiza-

ción del P.C. de E.; por el restablecimiento de la democracia comunista en el interior del partido; por la reintegración al mismo de todos los camaradas excluidos por motivos de opinión; por la aplicación de una táctica sindical verdaderamente comunista; por liquidar el aventurismo, - la irresponsabilidad, el despilfarro y la inmaterialidad; por restablecer la armonía entre todos los camaradas; por documentar, orientar y educar nos a todos, sobre todos los aspectos político-sindical-económicos, basando el principio de dicha educación en la discusión necesaria y comunista de todos los problemas que se planteen al Partido, haciendo intervenir en las discusiones a todos los camaradas para que de la discusión nazcan las decisiones, impidiendo que una dirección sin noción clara de su responsabilidad tome resoluciones que pretenda imponer e imponga dictatorialmente.

Lucharemos contra la escisión de nuestra organización; defendemos la unidad del Partido contra las exclusiones que los burocratas, - sin contar con la base, pronuncian contra los mejores camaradas. Serenamente, sin asustarnos por amenazas y acusaciones de quienes jamás supieron ni quisieron hacer nada por la causa comunista en España, daremos siempre gestión de nuestros actos entre los camaradas comunistas verdaderos. Ellos nos juzgarán a todos.

La O.C.E. no es otro partido más. Es la fracción más pura y consciente unida para salvar nuestras organizaciones del caos a que ha sido conducida.

He ahí, en términos sintéticos, expuestos nuestros propósitos. Cuando nuestra obra esté terminada, nuestros fines logrados COMUNISMO cesará su publicación y la Oposición Comunista de España no tendrá razón de existir" (10).

Recíentment, tant la fundació de la revista teòrica Comunisme, única del seu tipus existent a Espanya, en el moment de la seva aparició, com la celebració de la II Conferència Nacional, serviren com a plataforma de llançament

pel desenvolupament de la nova organització obrera, que, - d'una manera progressiva, a partir d'aquest moment, s'aniria organitzant en Federacions Regionals i Comitès Locals als diversos indrets de l'Estat espanyol. Creiem necessari i convenient estudiar-ne el procediment organitzatiu, així com la incidència i influència que jugaria dins la correlació de forces del moviment obrer espanyol, abans de passar a l'estudi de la seva evolució durant el període republicà, i de les opcions que paral·lelament va adoptant en tots - els seus camps d'actuació i interpretació, peninsular i internacional.

L'OPOSICIÓN COMUNISTA A MADRID, LA FEDERACIÓN CASTELLANO-LLEONESA.

Sens cap mena de dubte, Madrid fou un dels llocs on l'Oposició va posseir més força organitzada. No solament pel fet de que Madrid era el centre geogràfic i polític - on convergia fonamentalment la problemàtica republicana, Madrid havia estat també un dels centres de les dissidències dins el Partit Comunista d'Espanya, i era, pel que pertoca a les tendències marxistes, la "capital del marxisme hispànic", on el PSOE i la UGT tenien els seus centres directors i la seva màxima força organitzada, políticament i sindical. Per altra banda, era a Madrid on l'Oposició Comunista havia de donar la batalla dialèctica a la direcció del PCE, per tal d'aconseguir els seus objectius. Ho en va a'havia instal·lat ací el Comitè Executiu, amb membres procedents d'altres indrets de l'Estat.

Fou a Madrid, efectivament, on es constituí, de forma

provisional, el primer Comitè Executiu, del que formaren part tres dels fundadors i dirigents més prestigiosos de l'Oposició Comunista: Juan Andrade, de Madrid mateix; - Henri Leuroix, que procedia de Bilbao; i Enrique Ferrnández Sendon (Fersen), un dels teòrics més brillants de l'Oposició, procedent de Santa Eugènia de Ribeira (Galícia) i incorporat a l'Oposició pràcticament des del mateix moment de celebrar-se la II Conferència, en concret des de la publicació del segon número de Comunismo (11).

El desenvolupament expansiu de l'Oposició a Madrid és, però, molt difícil de precisar, a causa del paper - que ocupava tàcticament, en relació al Partit Comunista. Aquest és, evidentment, un pressupòsit que es dona arreu i durant tot el període de l'existència de l'Oposició. Cal tenir en compte que aquest paper tàctic - que hem de fer constar tan sovint, en quant és el propi fonament de l'Oposició - dona lloc en nombroses ocasions i sobretot en nuclis d'aglomeració proletària, on més o menys hi són representades totes les organitzacions obreres, a una doble militància que només en el cas de dirigents que posseeixen una perspectiva i un prestigi d'abast més general es pot arribar a determinar. En el cas concret de Madrid sabem - que els dirigents esmentats estaven ja separats del Partit Comunista; i també hem pogut recollir informacions de militants que en moments determinats han estat expulsats, - acusats de voler organitzar cèl·lules o fraccions trotskistes. De totes maneres, els militants de l'Oposició madrilenya procedeixen gairebé sempre del PCE i possiblement, alguna vegada, i en el que es refereix a noves adquisicions de membres joves, la filiació sigui directa. També alguns militants procedien de l'Agrupació Comunista de Madrid, en aquests moments, en fase de desintegració.

Així, si desconeixem la composició exacte dels membres del Comitè Local de Madrid, tenim referències concretes dels dirigents més importants de l'Oposició madrilenya. Hem de donar la referència de Luis Garofa Palacios i de Marino Garofa, procedents ambdós de l'Agrupació Comunista de Madrid, molt coneguts en els medis polítics madrilenys, en quant havien estat afiliats al Partit pràcticament des de la seva fundació (12). Ambdós formaren part de l'Oposició a partir de 1931, i el primer, sobretot, jugaria un paper destacat a nivell tècnic, sindical i polític.

Membres destacats de l'Oposició a Madrid ho foren, sense que coneixem que fossin expulsats del PGE, Eugenio Fernández Grenell, d'origen gal·lès i militant de primera hora; Rodolfo Mejías, afiliat des de 1932; Enrique Rodríguez Arroyo, que seria secretari de la secció local de l'Oposició madrilenya; González, secretari polític d'una de les cel·lules de l'Oposició de Madrid, etc... (13) Altres membres oposicionistes madrilenys, dels quals ens consta la seva expulsió del PGE, foren Luis Curiel i Marino Vela, expulsats a principis de 1932; Calzedilla, Mario i Julio Fernández Grenell, Massià, Vicente Olmos i Santos Arévalo, tots ells expulsats simultàniament de les Joventuts del Partit, acusats d'haver organitzat una fracció trotskista, en juny o juliol de 1933; Agustín Lafuente, exclòs del Radi Estí del PC madrileny, a final del mateix any; i Jesús Blanco, que en 1934 era membre del Comitè del Radi Sud de la Joventut Comunista madrilenya (14). Un altre membre destacat de l'Oposició, G. Munis, d'origen mexicà, informa que en 1935 una part important del Radi Sud del PC de Madrid es passava a l'Oposició Comunista (15).

Així, doncs, quina era la força numèrica i la incidèn-

cia de l'Oposició entre el proletariat madrileny? En primer lloc, cal precisar que és molt difícil donar xifres al respecte. Juan Andrade ens ha escrit "que en la ICE les coses succeïen de una manera bastant familiar, casi artesana" (16). De totes maneres, un informe elaborat per un trotskista francès, Jean Rous, en setembre de 1935, arrel de la unificació entre trotskistes espanyols i el Bloc Obrer i Camperol, especifica que "à Madrid se trouvent 150 camarades" (17). És una xifra no gens menyspreable, tenint en compte la balcanització en què es trobava el moviment obrer a Madrid, el caràcter de "fracció" que tenia l'Oposició espanyola, i la pròpia xifra d'afiliats que posseïa el Partit Comunista durant la República.

Quant a la incidència de l'Oposició madrilenya cal pensar que es produïa sobretot entre el Partit i, com veurem més endavant, a partir de 1934, entre les Joventuts Socialistes i sectors de l'ala esquerra del Partit Socialista (18); però també, i d'una forma individual, ampliava el seu camp de influència a diversos sectors sindicals. Així, sabem que Henri Lacroix havia estat designat en setembre o octubre de 1931 membre de la Junta Directiva de la Secció de pintors de la CNT, i que, malgrat ésser-ne expulsat per la direcció de la CNT madrilenya, els pintors confederals acordaren reintegrar-lo al seu lloc (19). Un altre dirigent de l'Oposició, García Palacios, fou empleat del Sindicat de Banca i Borsa de la UGT i dirigí, durant tot el període republicà, la revista Bancario, òrgan de la Federació Espanyola de Treballadors de la Banca (20). La Federació publicava també una Revista de Economía Socialista, de la qual n'era redactor Penson (21). Finalment, un altre membre de l'Oposició madrilenya, Emilio Freire, fou vicepresident de la Secció de Calçat del Sindicat de la Pell de la UGT (22).

Cal dir, però, que la incidència sindical de l'Oposició fou mínima, i en cap moment determinant, a nivell d'organització, si bé no cal descartar la influència que de forma individual i en hàbits reduïts podien exercir els seus membres, tant dins el sindicat socialista com dins l'anarco-sindicalista (23).

Per últim, i com a dada organitzativa en el que es refereix a Madrid, hem d'assenyalar que l'Oposició Comunista Espanyola inaugura el seu centre social -en realitat seu de l'organització i de les seves publicacions-, el dia 20 de setembre de 1931 (24).

Independentment al nucli de Madrid, que possiblement irradiava la seva influència a alguns pobles de la vora, -com Perales de Tajuña, de la pròpia província de Madrid - (25) o Socóllanos, de Ciudad Real (26), a finals de 1931 es comença a organitzar una Federació Castellano-Leonesa de l'Oposició, que cap al mes de novembre constitueix un Comitè Regional provisional en vistas a organitzar un Ple Regional (27). Aquest Ple es celebraria, en forma de Conferència Regional, el dia 13 de desembre de 1931, i hi assistirien membres de Zamora, Llodó, Palència, Salamanca i delegats de les organitzacions comunistes de Baltanés i Hornillos, de la província de Palència (28).

Es molt difícil així també precisar el grau d'influència de l'Oposició, en zones eminentment camperoles, de mitjana o gran propietat, i on, fins i tot al Partit Socialista li costava penetrar i organitzar-se. Podem afirmar, però, sense cap mena de dubte, que on l'Oposició assolí una hegemonia més gran fou a la demarcació de Salamanca. Un dels dirigents comunistes d'aquesta ciutat, Manuel Sánchez Rodríguez, que era secretari polític del Redi de Salamanca del PCE i delegat al Comitè Central (29), almenys des de -

principis de 1932 formava part també de l'Oposició Comunista, i a principis de maig d'aquest mateix any informava de la constitució a Salamanca d'un grup comunista d'esquerra (30). Paral·lelament a la formació d'aquest grup es creava a Tejares, un poble cerealista de la província, l'oposició d'esquerra local, de la que formaven part, segons pròpies manifestacions, una quarantena de membres (31). En juliol de 1934, Rogelio Cifuentes, "uno de los militantes más activos de Tejares y Salamanca" s'incorporava a l'Oposició - (32), i és la nota de premsa en la que s'informava d'aquest fet, es deia també :

"El Partido Comunista se hunde en Salamanca. Creado y sostenido por el apoyo que le prestaban los "trotzkistas", su derrumbamiento se hizo inevitable desde el momento en que empezaron a excluir a nuestros compañeros. La mayoría del partido, - tanto de Tejares como de Salamanca, abandonó sus filas con motivo de estas exclusiones " (33).

Altres poblacions de la província de Salamanca on sabem que es va constituir l'Oposició són Pefiaranda, constituïda en juny de 1932 (34), i Alarza, formada per un grup de joves l'11 de juny del mateix any (35).

En el que es refereix a Palència, sabem que un membre del Partit Comunista d'aquesta ciutat, Carlos Lastra, s'endonava de baixa, a través d'una carta adreçada al Comitè Executiu del POE, datada el 29 de novembre de 1931, alhora que s'adheria a l'Oposició, fet que fou recriminat per aquesta, en quan considerava que el PC "es nuestro partido y dentro del cual debemos luchar para ganarle" (36). Sense que podem precisar el nombre d'afiliats ni el grau de influència, sabem de l'existència d'oposicionistes a Villada (37) i a Lantadilla (38). En la primera població, durant el mes de juliol de 1934, tingué lloc un miting de Front -

Unke en el que l'Oposició hi era representada (39). És possible també que a Baltanés i a Hornillos, pobles que enviaren delegats a la Conferència Regional de la Federació Castellano-Ileonesa, hi haguessin membres de l'Oposició (40).

Sobre Zamora i Lleó les informacions que posseïm són més escasses. Zamora apareix ben poques vegades a la premsa oposicionista (41), talment com Lleó, d'on només coneixem l'existència d'un grup de militants a Riaño (42); fets ambdós que ens evidencien el poc ressò que les posicions trotskistes tenien a unes zones rurals, socialment i políticament conservadores. De totes maneres, cal considerar com un fet molt significatiu, el que hagem trobat informacions sobre aquestes zones tan retardatàries. L'informe de Jean Rous parla només de l'existència de militants a Salamanca, una vintena, diu, "exerçant una forta influència sindical" (43).

LA FEDERACIÓ CATALANA DE L'OPOSICIÓ COMUNISTA D'ESPANYA

Ja hem dit que fins a l'arribada de Nin a Barcelona, en setembre de 1930, no existia a Catalunya cap membre de l'Oposició, fet que ell mateix havia de reconèixer davant de Trotski (44). El seu període de col·laboració amb la Federació Comunista Catalano-Balear serví per a atraure's un bon nombre de simpatitzants que no veïen massa clara cap de les alternatives marxistes que s'oferien a Catalunya, a finals de la Dictadura. La tasca de Nin com a conferenciant i polemista polític en la tribuna de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, del carrer del Cana, jugà també un

paper important. Un d'aquests simpatitzants que acabà dins l'Oposició, on arribaria a posseir càrrecs de responsabilitat, Francesc de Cabo, ha explicat així la seva evolució personal, motivada per l'atracció de Nin :

"L'arribada de Nin i els meus primers contactes amb ell : conferències a l'Ateneu que es reanaven amb controvèrsies amb el públic assistent i les converses particulars -anava molt a prop de casa seva on tenia sempre la porta oberta per nosaltres- van aclarir d'una manera precisa i terminant els meus dubtes respecte a la problemàtica marxista d'aquells dies : l'Estat soviètic, l'Oposició, el paper de la socialdemocràcia, l'anarquisme, el nacionalisme català, - el tempe polític espanyol, etc... En Nin, d'una simpatia personal poc comú, de senallesa de tracte, d'una paciència franciscana, era un verader mestre" (45).

Així, quan es va constituir el Eloc Obrer i Camperol, el molí de principiants que giraven entorn de Nin i altres membres ja més experimentats políticament, ingressaren també a la nova organització :

"Per principi, l'Oposició, en aquell temps no era formalment una organització sinó un moviment fraccional d'oposició a la direcció de la IC i el PC, però a Catalunya aquest darrer no existia orgànicament. No teniam altre alternativa que ingressar a l'única organització comunista que hi havia a Catalunya i treballar dintre d'ella per imposar, lleialment, les nostres posicions polítiques" (46).

Futurs dirigents polítics de l'Oposició catalana, com Josep Metge, obrer metal·lúrgic, Narcís Molins i Fàbrega, periodista molt conegut a Barcelona, el propi Francesc de Cabo, i la seva companya, Carlota Durany, Joaquim Bou, oceller rabassaire de Premià de Mar, etc... jugaren un paper important en els primers mesos d'actuació del EOC. Joaquim Bou arribaria a ésser candidat per aquesta organització en

les eleccions municipals d'abril de 1931, i a finals d'aquest mateix any encara formaria part de la Comissió encarregada de redactar la tesi agrària pel II Congrés del EOC (47). Josep Metge també seria candidat pel EOC en les mateixes eleccions (48). Narcís Molins, a part d'ésser un dels redactors de L'Hoja, setmanari bloquista, formaria part de la Comissió del servei de premsa del EOC, nomenat pel Comitè Central, a mitjans d'agost de 1931 (49). Francesc de Cabo, dependent de comerç, formava part també de la Comissió de Cultura, i ja en els mesos de maig-juny de 1931 havia assistit, en representació del Sindicat Mercantil, a la Conferència Regional de la CNT, celebrada al Palau de Projeccions (50). En quant a Carlota Durany, que des de pocs dies després de l'arribada de Nin a Barcelona, treballà com a secretària seva (51), es va destacar dins el Sindicat Mercantil, de la Comissió Directiva del qual formava part, i fou també dirigent de l'Oposició Sindical Revolucionària, organisme sindical del EOC (52).

Cap a principis de novembre de 1931 els membres oposicionistes foren exclosos del EOC, aconseguint d'organitzar una "fracció subterrània", notícia que anunciava un manifest firmat pels Comitès Executiu i Local de Barcelona, redactat amb els següents termes :

"Los elementos trotskistas se habían propuesto crear dentro del Bloque una desmoralización general, organizándose en fracción subterránea cuya aspiración final era la destrucción del Bloque. En artículos publicados en sus periódicos han dicho claramente que había que combatir al Bloque hasta destruirlo.

Los elementos trotskistas se reclutan principalmente entre las filas de los pequeños intelectuales. Su galimatías teórico no hace mella entre los obreros de la fábrica y el taller. Pero son agentes poderosos de disgregación, sembradores de pesimismo. Escudados en secta jesuitica,

Realment, aquesta informació ens posa davant la dificultat d'arribar a aclarir el pes específic dels oposicionistes catalans. Partint de la realitat objectiva de què, efectivament, l'Oposició fou també a Catalunya una organització minoritària, entre els minoritaris Eloc Obrer i Camperol i Partit Comunista, intentarem establir unes mínimes precisions sobre les poblacions on tenien ascendència, i el grau que hi assoliren.

Sens cap mena de dubte, el nucli més nombros i radicava a Barcelona, on es trobaven la majoria dels seus dirigents més prestigiosos. No solament formaven part d'ell el primer cercle de simpatitzants agrupats entorn a Nin, i entre els qui, apart dels emanats, caldria afegir Amadeu Robles, - procedent del Partit Comunista i radiotelegrafista de professió (59); Ramon Gallofré, obrer de la construcció (60), i el camperol Paulí Roig (61). També s'hi afegiren militants d'alguns indrets d'Espanya que, en moments determinats, arribaren a Barcelona, en busca de feina. Entre aquests hi havia, per exemple, el sevillà Enrique Alvarez del Palgar, i Máximo Carnicero, que havia estat un dels organitzadors de l'Oposició al País Basc i que durant la República passaria llargues temporades a Barcelona (62). El dia 30 de maig de 1932 es produiria a Barcelona una detenció massiva de membres de l'Oposició, que es trobaven reunits en el local on El Soviet, setmanari oposicionista de Barcelona, tenia la redacció (63). Els detinguts foren vint-i-un membres, la plana major del grup de Barcelona. ⁽⁶⁴⁾ Sembla que ben pocs membres quedaren al marge d'aquesta detenció, ja que durant els dies que romangueren detinguts a la presó, El Soviet continuava sortint, confeccionat, però, des de la pròpia presó (65).

Si és difícil saber el nombre de militants que l'Oposició tenia a Barcelona (66), més difícil és encara conèixer

els llocs de Catalunya en en possessa. És molt possible, però, que les zones d'influència quedessin reduïdes a determinades poblacions de les províncies de Barcelona, Girona i potser Tarragona. Sobre Lleida no hem trobat cap referència en les publicacions que editava l'Oposició. Sens dubte, la influència que sofí hi exercia el EOC era determinant.

En el què es refereix a la província de Barcelona, cal suposar l'existència de molts organitzats a diverses poblacions del Marçnes, com Premià de Mar i Vilassar de Mar, on Joaquim Bou devia exercir una certa influència. Sabem que, en maig de 1932, 27 militants o simpatitzants de Vilassar de Mar feien sengles donacions econòmiques d'ajut a EL SOVIET (67), donacions que es repetirien per part de "unos camaradas", en el mes de juliol (68). Premià de Mar i Vilassar són dues poblacions que surten sovint a la secció d'aquest periòdic de "Correspondencias obreras y campesinas" (69). És possible també que a Canet hi hagués algun molí-organitzat: d'aquesta població coneixem la informació de la mort, el dia 1 d'abril de 1932, d'un militant comunista, Francesc Maynou, simpatitzant de l'Esquerra Comunista (70).

Francesc de Caba ens ha escrit també que petits molis de l'Oposició existien a Sitges, Marçnes i Sallent (71). Sobre la primera població, Andreu Nin informava, segons fonts de la Batalla, en la III Conferència de l'Oposició Comunista, celebrada en març de 1932, que la secció del EOC de Sitges estava a punt d'ingressar dins l'Oposició d'Esquerra (72), notícia que desmentia el propi informador, i també, pocs dies després, la Junta Directiva Local (73), el que no vol dir, però, ans el contrari, que certament no existís un corrent o molí oposicionista organitzat.

Una altra població on existien membres oposicionistes fou Santa Perpètua de la Moguda, on el dia 3 d'octubre hi

de 1931 hi celebraria un miting, en el que hi intervingueren Teixidó, Folguera, Josep Metge i Andreu Nin (74). En la III Conferència de l'Oposició el propi Nin informava que el nombre d'afiliats a Santa Perpètua de la Moguda era el de 7 (75). Finalment, hi havia un nucli oposicionista organitzat a Sabadell, constituït per una vintena de membres, en març de 1932 (76), i possiblement també d'altres a Callús i a Terrassa (77).

En relació a Girona, ja hem esmentat que l'organització comunista de Palafrugell estava integrada en l'Oposició d'Esquerres (78). Si bé, en desconeixem el nombre d'afiliats que hi podia tenir, no és difícil suposar que dins l'Oposició catalana devia tenir una certa ascendència, al menys Palafrugell ocupa un lloc força destacat a la premsa de l'Oposició (79). És possible també que a La Escala existís un petit nucli d'afiliats o simpatitzants. En el mes d'octubre de 1931, Nin hi aniria a donar una conferència sobre "La revolució espanyola i el proletariat" (80).

Finalment, sobre Tarragona, és més difícil encara determinar l'existència d'algun grup oposicionista. Només coneixem sengles conferències que va donar Nin al Vendrell i a Poblet, en octubre i novembre de 1931, respectivament (81), el que no vol dir, però, que a aquestes dues poblacions hi existissin en realitat grups de l'Oposició d'Esquerres.

Com hem anat assenyalant, és molt difícil determinar la influència que d'una manera global exercia l'Oposició Comunista d'Esquerres a Catalunya. Que aquesta influència anava adreçada, sobretot, cap els membres del Bloc Obrer i Camperol, està fora de dubtes. Precisament la dificultat de precisar el nombre d'afiliats oposicionistes catalans radica no solament en la manca de dades concretes, sinó també, en aquest, tan co-

rent, de la doble militància. En vigílies de la fundació del PCUM, però, l'Esquerra Comunista de Catalunya no devia arribar al centenar de militants (82).

L'OPOSICIÓ COMUNISTA D'ESQUERRA A ASTÚRIES

A Astúries, l'Oposició Comunista existí des del mateix moment de la constitució oficial de l'Oposició, i s'organitzà entorn a un ex-membre i fundador del Partit Comunista a Astúries, José Loredo Aparicio (83), qui, com hem vist, havia estat expulsat del PCE en juny de 1926 (84). Loredo Aparicio fou també qui, des d'Oviedo, propicià la sortida i l'existència dels quatre primers números de la revista teòrica de l'Oposició, Comunismo.

La força numèrica de què gaudiren els trotskistes a Astúries, fou, certament, molt escassa. En aquest cas, sembla que mai superà la vintena d'afiliats, repartits entre Oviedo, Gijón i Sana de Lengreo, fonamentalment (85); malgrat que l'Oposició asturiana hagués rebut l'aportació de diversos militants cubans, expulsats pel dictador Machado, que s'establiren a Astúries (86). Aquesta feblesa numèrica es pot explicar fonamentalment per dues raons: per la gran tradició obrera d'Astúries i l'arrelament que hi tenien les grans centrals sindicals, CNT i UGT, que difícilment admets l'existència de noves organitzacions; i pel caràcter tàctic de l'Oposició, en recomanar als seus simpatitzants l'entrada dins el Partit Comunista (87). Això no vol dir que els trotskistes a Astúries no exercissin una certa influència, sobretot, dins el sector sindical, d'on procedien, per exemple, els de Gijón (88).

Efectivament, a Oviedo, Loredo Aparicio, advocat de professió, actiu com a tal en el Sindicat Unio de Miners, organitzat dins la CNT (89), i un altre membre oposicionista, Ramón Aller, era dirigent del Sindicat de Banca -UGT- (90). A Gijón, dos dirigents oposicionistes, Aurelio Solares i Emilio García, estaven, respectivament, en la direcció dels sindicats d'Espectacles Públics i de la Construcció -CNT- (91), i sembla que ambdós jugaren un paper important en el Ple Regional de la CNT d'Astúries, celebrat a Gijón en setembre de 1934, perquè la CNT es mantingués dins de l'Aliança Obrera, constituïda en el mes de març del mateix any (92). I un tercer, Armando Alonso, exercia força influència en els medis intel·lectuals de Gijón (93). En quant a Sama de Langreo, en residia Ignacio Iglesias, fill del tresorer del Sindicat Unio de Miners, i aleshores estudiant de perit de mines (94), el Sindicat Unio estava dirigit per simpatitzants de l'Oposició, i el propi Iglesias n'escrivia la majoria de documents i manifestos. Durant la revolució d'octubre de 1934, Iglesias fou també membre del Comitè de Proveliments de Sama (95).

D'aquesta manera cal suposar que la influència dels membres de l'Oposició dins el moviment obrer asturià es produí més a través d'una influència personal que política, si bé s'intentava, evidentment, el contrari. En aquest sentit cal valorar el cicle de conferències que a finals de 1933 va donar un membre de l'Executiu, Fersen, a diverses localitats d'Astúries, com Gijón, La Felguera, Mieres, Sama de Langreo, etc... (96).

Es també significatiu que en cap moment es celebrés una reunió constitutiva de l'Oposició asturiana. Només tenim la referència de què a finals d'agost de 1933 es va —

celebrar una Conferència Regional per a discutir la qüestió de la IV Internacional (97). Però realment sembla que mai no va existir un Comitè Regional, amb funcions de tal, i que les relacions amb l'Executiu es mantenien individualment, des d'Oviedo -per Loredo Aparicio-, des de Gijón -per Armando Alonso-, i des de Sana de Lengreo -per Ignacio Iglesias- (98).

LA FEDERACIÓ BASCO-NAVARRESA DE L'OPOSICIÓ COMUNISTA D'ESpanya.

Més important numèricament fou la Federació Basco-Navarresa, que agrupava nuclis de Biscaia, Navarra, Alaba, Santander i possiblement també de Soria (99). Cal tenir en compte que Henri Lacroix procedia de Bilbao, on s'establí inicialment, després de retornar de l'exili, en 1930, i d'on també procedien altres membres que a l'immigració havien constituït el nucli inicial de l'Oposició. És pensable també -si bé no en tenim la certesa- de què Bilbao fos una de les primeres ciutats on s'organitzà l'Oposició, ja que allí fou un dels primers llocs on el trotskisme espanyol rebé les primeres conseqüències de la repressió, en èpoques de Berenguer (100). El nucli inicial de l'Oposició bilbaïna, a més d'estar format pel pare i el germà d'Henri Lacroix, el constituïen també, des del primer moment, Esteban Bilbao, que fou un dels fundadors del Partit Comunista de Bilbao, en 1921 (101); Máximo Carnicero -pseudònim de Gregorio Ibarra- un dels fundadors de l'Oposició a Lleida (102); H. Miguel, Estefania Ordóñez, Justo Solonbal,

etc...(103). Més tard, s'hi afegirien els germans José — Luis i José M^o Arenillas, d'una forta preparació teòrica i econòmica, respectivament, i que, durant la guerra civil, ja en el POU, jugarien un paper important a Bilbao (104).

La Federació basco-navarresa quedà constituïda com a tal en la Conferència celebrada els dies 19 i 20 de desembre de 1931, amb delegats de Biscaia, Navarra, Santander i un representant del Comitè Executiu de l'Oposició Comunista (105). Alaba no hi participà, a causa d'una malaltia del delegat que havia estat designat (106). Són molt significatius els comentaris que s'afegien a la notícia de la celebració de la Conferència :

"La Conferencia ha supuesto un éxito magnífico para la O.C.E. Mentiríamos si dijéramos que en ella estuvieron representadas organizaciones numerosas. Quede eso para quienes viven de inflar las cifras para engañar a las gentes. Pero es una realidad innegable que en nuestra Conferencia se reunieron los mejores, los únicos "viejos" bolcheviques del país vasco, los que crearon el Partido que hoy dirigen un puñado de jovencuelos insensatos e ignorantes, jóvenes en edad, en dignidad y en gobierno.

El examen minucioso de los problemas a nivel elevado de la discusión, la solución dada a todas las cuestiones que se plantearon a la Conferencia son la mejor garantía de la potencia teórica de — la OCE en el país vasco-navarro" (107).

La Conferència designà un Comitè Regional i els diversos Comitès locals, dels quals desconeixem, però, la composició. Quins eren els efectius i les zones d'influència amb què comptava La Federació basco-navarresa? Com hem vist, — Bilbao era el nucli més nombros, amb militants de prestigi teòric, com Esteban Bilbao, o José Luis Arenillas, metge de professió, a càrrec d'una cooperativa de pescadors bilbaïns (108). És difícil concretar si, apart de Bilbao, existien —

altres poblacions, en els límits estrictes del País Basc, en l'Oposició tingué militància. Només podem donar les dades de què quatre militants de Sestao (Biscaia), en juliol de 1932, fan donacions econòmiques d'ajut al periòdic El Soviet (109), i de què des de Tolosa (Guipuzcoa) s'envia a aquest mateix periòdic alguna informació (110). També tenim la referència a Alaba, en el moment de celebrar-se la primera Conferència Regional. Es de suposar, però, que únicament a les zones industrials basques és factible de trobar-hi influència d'una organització obrera tan nova, com l'Oposició, i encara en aquells indrets on hagué existit o existeixi el Partit Comunista.

De la zona navarresa del País Basc, només coneixem l'existència de membres oposicionistes a Pamplona. Un dels seus dirigents, Julio Alutia, ferroviari, participà en la III Conferència Nacional de l'Oposició, en març de 1932 (111); en la reunió fundacional del POU, a Barcelona, en setembre de 1935 (112), i fou afusellat pels tradicionalistes a Pamplona, en juliol de 1936 (113).

Peri que fa a Santander, existia un nucli molt sòlid i ben organitzat a Astillero, on en octubre de 1931 es constituïx una Agrupació Comunista afecte a la plataforma política de l'Oposició (114). En maig de 1932, l'organització oposicionista d'Astillero era l'únic grup comunista existent en aquesta localitat (115). Aquest grup estava format, sobretot, per obrers del Petrolí, que dominaven la secció local del Sindicat de Petrolis, organitzat dins la CNT. El màxim dirigent dels trotzkistes d'Astillero era Eusebio Cortezón, qui durant la guerra, i com a membre del POU, i conseller i president del Sindicat local, dirigia la incuatció de l'empresa local de Campes (116). Altres dirigents i membres locals de l'Oposició foren Arteaga, José Hervosa,

Narciso Orube i Octavio Sánchez (117).

Finalment, de Soria, si bé les notícies que tenim són escasses, i tampoc sabem amb exactitud quan es va organitzar l'Oposició soriana, està fóra de dubte que ja en març de 1932 hi existia un petit nucli, representat en la III Conferència Nacional de l'OCE per F. Liso (118), nucli que rebé l'adhesió d'Alfonso Morales, antic fundador de la Joventut Socialista de Soria (119). Les escasses informacions del grup oposicionista de Soria, del qual també formava — part Silverio Lambrotas (120), ens fa suposar, però, que — la incidència del trotskisme espanyol, en aquesta zona socialment i econòmicament tan retardatària, devia ésser mínima.

LA FEDERACIÓ GALLEGA DE GRUPS OPOSICIONISTES DE L'O.C.E.

Altreament, a Galícia, sembla que l'Oposició va tenir una influència específica a diverses poblacions, repartides entre les províncies de La Coruña, Lugo i Orense, influència que va anar augmentant, paulatinament, durant el procés republicà, fins a la formació del POUM, i que, permetia augurar per aquestes dates, una important expansió del POUM, de no haver triomfat a Galícia la insurrecció militar. Una dada important a tenir en compte és que Maurín, — precisament en juliol de 1936, es trobava a Galícia per — assistir a una sèrie d'actes propagandístics que havien — d'afectuar-se a la zona gallega, i que per aquesta raó va quedar-se en el sector nacionalista durant tota la guerra.

La Federació Gallega de Grups de l'OCE quedà organitzada a finals de 1931, durant un viatge que hi realitzà -- Henri Lacroix, i en el què també es designaria un Comitè Regional (121). En aquests moments, la Federació "la integran camaradas y grupos de Lugo, Coruña, Teijeiro, Barco de Valdeorras, Ferrol, Puentedeume, etc...", que, malgrat tot, "no agrupan fuerzas muy considerables desde el punto de vista numérico" (122).

En realitat, així es dona també la tònica general de l'Oposició, si bé poden establir zones d'influència: a La Coruña, apart de la capital, sabem que l'Oposició tenia militants al Ferrol, Santiago de Compostela, Padrón, Noya i Santa Eugenia de Ribeira (123), a més de Marifios (12 militants), Hombre (10 afiliats) i Puentedeume (una dotzena), segons notícia textual de El Soviet (124). De Lugo sabem que en aquesta ciutat es constituí un Grup Comunista d'Esquerra, en maig de 1932 (125); i també és possible que n'hi hagués algun altre a Samos (126). Finalment, d'Orense només tenim la notícia de l'existència de membres a Barco de Valdeorras (127) i de què un membre de l'Oposició d'Orense, Juan Marey, assistí, com a delegat, a la III Conferència Nacional de l'OCE (128).

Per agilitzar l'actuació i l'organització de l'Oposició Gallega hem d'esmentar una gira de conferències que a finals de 1933 realitzà Ferran per Lugo, Orense, Santiago, Ribeira, Padrón, Villagarcía de Arca, etc... (129). Cal -- fer constar, finalment, que la majoria de membres que l'Oposició tenia a Galícia foren afusellats per l'exèrcit nacionalista, a l'inici de la guerra civil (130).

L'OPOSICIÓ COMUNISTA A EXTREMADURA

L'Oposició Comunista d'Esquerra assolí un gran desenvolupament orgànic efectiu en una zona del sud de la província de Badajoz, fronterera, administrativament, de la província de Sevilla, i on aconseguí controlar durant la República el moviment camperol de diversos municipis al voltant de la ciutat de Llerena, i així mateix dirigí les vagues camperoles dels anys 1932 i 1933 (131).

Llerena fou el centre més nombros dels grups oposicionistes extremerys, que dirigia Luis Rastrollo, membre del Comitè Central de l'Esquerra Comunista d'Espanya i militant d'una gran capacitat organitzativa (132). Si bé desconeixem xifres exactes dels militants de Llerena, durant la República, sabem en canvi que en el moment de la insurrecció militar de 1936, ja constituït el POUM, tenia 230 afiliats (133), dels quals més de 50 moriren en la repressió nacionalista de començaments de la guerra (134). En el mes de maig de 1932, trenta vuit militants de Llerena enviaven aportacions econòmiques a El Soviet (135); i — pocs mesos després de la fundació del POUM, la secció local contava amb 122 militants i havia organitzat pels seus membres una col·lectivitat agrària de 12 fanegues d'extensió (136). Apart de Rastrollo, altres dirigents de Llerena foren Regino Marín, que organitzà el Sindicat de la Construcció de Llerena (137); José Martín, membre del Comitè Central de l'Esquerra Comunista (138); Félix Galán, camperol; Carlos Llarza, etc... (139).

Altres poblacions de Badajoz, del sector de Llerena, on l'Oposició hi tingué influència, foren Maguilla, amb —

una vintena d'afiliats en abril de 1932 i uns 50 un mes - després (140). Militants d'aquesta població havien format part del Comitè de vaga que dirigí les vagues camperoles de l'estiu de 1932 (141). A Fuente de Cantos, un militant de l'Oposició, Pedro Corraliza Peguero, havia estat candidat per Badajoz, a les eleccions de novembre de 1933, presentat pel Partit Comunista (142). Finalment, una altra població, que sabia influenciada per l'Oposició fou Berlanga (143).

L'OPOSICIÓ COMUNISTA A ANDALUSIA

A Andalusia, l'Oposició fou molt dèbil, si descomten alguns petits nuclis que es varen organitzar, precisament, allà on el Partit Comunista posseïa més influència, com és el cas de Sevilla. Així, en aquesta ciutat, capital, per excel·lència del PGE, el grup de l'Oposició tenia, a finals de 1931, uns 70 militants organitzats en cèl·lules (144) i, en el moment de la unificació entre l'Esquerra Comunista i el Bloc Obrer i Camperol, un grup de 20 militants del PO s'adheria a l'Oposició (145). Militants destacats de l'Esquerra Comunista de Sevilla foren Emiliàno Díaz, membre del Comitè Central de l'E.C., afusellat en juliol de 1936 (146); Agustín Herrera, delegat a la III Conferència Nacional de l'OCE (147); i Manuel Romero, que en maig de 1934 firmaria amb dirigents locals d'altres organitzacions, el manifest constitutiu de l'Aliança Obrera sevillana (148). Altres poblacions de la província de Sevilla, on l'Oposició hi tingué afiliats foren Corana (149), i possiblement també Guadalcanal (150).

De la resta de províncies andaluses coneixem l'existència de molts oposicionistes a Algecires i Cádiz (151); i a Fuensanta de Martos i Jaén (152), però sense poder-ne xifrar ni la capacitat numèrica ni el grau d'influència - que podien exercir entre el proletariat andalús. Cal destacar, com en el cas d'Extremadura i de Galícia, que, en el moment de la insurrecció militar, la majoria de militants de l'antiga Oposició foren afusellats pels militars.

FEDERACIÓ DEL LLEVANT DE L'OPOSICIÓ COMUNISTA D'ESPANYA

Si bé segurament no es pot parlar de l'existència, - real i organitzada, d'una Federació del Llevant de l'Oposició Comunista d'Esquerra espanyola, han decidit agrupar sota aquesta denominació les zones geogràfiques compreses per les tres províncies administratives del País Valencià, més les d'Albacete i Múrcia, com solien fer la majoria de partits i organitzacions obreres, a efectes organitzatius. Realment, però, es fa un dels indrets més difícils de calibrar la possible influència que durant els anys 1931-1935 hi exercia l'Oposició d'Esquerra. Hem vist en el capítol anterior que en un primer moment, segons l'optimisme informatiu de Lacroix, semblava que molts importants i Agrupacions senceres del Partit Comunista del País de València, havien de passar íntegrament a les files de l'Oposició, notícies, però, que posteriorment no es confirmaren. Únicament José Soriano, secretari de la Societat d'Ebanistes, - de l'Agrupació Comunista de València i del Comitè Regional de Llevant del PGE, es passà a l'Oposició (153), cal pensar que amb alguns militants més, si bé no ho hem pogut compro-

bar. On existí una agrupació de l'Oposició fou al Port de Sagunto. A principis de 1934, dos militants de l'Oposició Comunista firmaren, amb d'altres dirigents de partits locals, el manifest constitutiu de l'Aliança Obrera local (154).

En relació a Castelló, no hem trobat cap dada que ens permeti afirmar l'existència de nuclis oposicionistes. La influència que hi exercia el EOC que, si no era majoritària, era en canvi important (155), devia ésser un fre per l'expansió de l'Oposició. En canvi sabem que a Alacant hi podien haver alguns grups (156). En el mes de juliol de 1934, Francisco Enguix, de Torrellano, era expulsat de l'Esquerra Comunista d'Espanya "por incumplimiento sistemático de las obligaciones", decisió que prengué el propi Comitè Executiu de l'organització (157).

Per últim, de les esmentades províncies murcienes, sabem que, a finals de 1931, Nin, en una gira de propaganda que féu pel País Valencià, promouí una conferència a Almansa (Albacete), on, sembla, només existia organitzant el grup comunista d'esquerra (158).

CONCLUSIONES I NOMBRE D'AFILIATS

A l'hora d'extreure unes conclusions mínimes sobre les zones d'influència i la incidència que com a organització tingué l'Oposició Comunista, sembla que no seria arriscat de dir que posseïa nuclis ben estructurats, relativament nombrosos i amb influència, a determinats sectors sindicals, a Madrid (capital), Salamanca i Palència; a Catalunya la seva influència girava entorn, sobretot, de la Federació Comunista Catalano-Baleàr. Mentres que a Galícia i a un sector

molt localitzat de Badajoz la projecció de l'Oposició era important, en quant a organització -amb totes les seves implicacions polítiques-; a Astúries la influència s'exercia d'una manera més personal, pel prestigi i l'activitat sindical dels seus membres. A la resta de l'Estat espanyol, -els nuclis oposicionistes eren ja més dispersos i la seva incidència variable: Bilbao, Pamplona, Santander i Astillero; Sevilla; i els petits nuclis d'Albacete i el País Valencià. Cal destacar que ni a Aragó ni a les Illes Balears hem trobat cap referència que ens permeti de dir que en aquests llocs hi existí l'Oposició. El que està fóra de tot dubte, però, és que contràriament al EOC, l'Esquerra Comunista extenia la seva influència -sempre relativa i variable- a tota la Península, si bé amb característiques pròpies de cada regió, ciutat o poble.

En quant a la xifra de militants que posseïa l'Esquerra durant la seva existència, és molt difícil fer precisions concretes. El fet de què ni la pròpia organització -les arribà a fer mai ens dificulta enormement la nostra tasca. Per la nostra part, només hem donat les xifres que procedien de documents o fonts directes de l'OCE, i encara, aquestes fonts eren molt parcials i parcialitzades, i corresponien a períodes cronològicament molt concrets. Les oscil·lacions, en quant al nombre d'afiliats, que sofriren durant el període republicà, totes les organitzacions polítiques, resten més valor a aquestes estimacions.

Les xifres que ha donat fins ara la historiografia espanyola oscil·len entre els 2.000 i els 200 membres. Munis, per una banda, afirma taxativament que l'Oposició posseïa "més de 2.000 membres, moderant les dades, en 1932" (159), estimació que recull Jean-Jacques Marie (160). Víctor Alba, per altra banda, diu que en el moment de la unificació de l'Esquerra

Comunista amb el B.O.C., aquella tenia uns dos cents militants a tota Espanya (161). Ambdues xifres provenen, però, de posicions subjectivitzades, procedents de voler inflar una organització, en el cas dels trotskistes Munis i Marie, i de voler minimitzar-la alfabeta, en el cas del "bloquista" Victor Alba.

Jean Rous, el trotskista francès que vingué a Espanya ab setembre de 1935, arrel de la unificació entre l'Esquerra Comunista i el Bloc, féu un informe en el que computava aproximadament els membres de l'Oposició, per regions i ciutats, de la següent manera (162):

- A Barcelona, una vintena de membres.
- A Madrid, cent cinquanta.
- Quatre cents militants a Extremadura, d'on afirmava:

"Ce chiffre doit être réduit si l'on tient compte que pour des raisons tirées du niveau politique de certains militants, il a été procédé ces derniers temps à un regroupement plus étroit. En Extremadura (rayon de Ilerena) nos camarades ont une véritable influence de masse sur tout la vie politique et professionnelle de la région. - Les syndicats des travailleurs de la terre, des artisans (boulangers, cordonniers) sont sous leur direction" (163).

- A Sevilla, després que acabava de sortir del Partit Comunista un grup d'una vintena de militants, anomenat grup bolxevic-leninista.
- A Astúries, tres grups, amb una quarantena de militants.
- A Bilbao, un grup de 10.
- A Salamanca, una vintena, amb forta influència sindical, i a Astillero, de 18 a 20.
- Finalment, petits grups de dos o tres militants a Orense, Santiago de Compostela i Lugo.

De la suma total de les xifres que dona Rous, resulten uns 700 militants, que segurament reflexen més la realitat que les donades per Maria i Victor Alba. Juan Andreu, per altra banda, ens ha escrit que "el número se puede cifrar honradamente en 800", afegint que "mi cálculo se basa en lo que estimésemos que era el total de afiliados y por la difusión de nuestras publicaciones" (164), xifra que en línees generals coincideix amb la de Rous. Cal tenir present que Rous no coneixia amb profunditat la realitat completa de la secció espanyola oposicionista, i que segurament obviava moltes poblacions, centrant-se únicament en les que, segons el seu criteri, eren les més importants. Efectivament, en la relació que dona manquen moltes poblacions de les que nosaltres hem esmentat. Podem considerar, doncs, com a més justa la xifra de 800, que potser, en determinats moments, fins i tot, podia haver augmentat.

L'ORGANITZACIÓ DE LES JOVENTUTS COMUNISTES DE L'OPOSICIÓ

L'Oposició emprengué l'organització de les seves joventuts, després de la III Conferència Nacional, celebrada en març de 1932, i ja en el mes de juny del mateix any, posseïa força grups organitzats per tota Espanya, als mateixos llocs on ja existia l'Oposició Comunista d'Esquerra (165). Els objectius que es fixà l'organització juvenil dels trotskistes espanyols eren molt semblants als que havien inspirat l'existència dels grups oposicionistes. Copiem de la declaració programàtica :

"Nos organizamos para luchar al lado de las Juventudes Oficiales, y nuestra organización nace,

precisamente, por la necesidad imperiosa de senear los métodos y las tácticas erróneas que impone la burocracia dirigente al proletariado internacional.

Una de nuestras principales tareas inmediatas consiste en luchar denodadamente por conseguir que en el seno del Partido vuelva a imperar la democracia proletaria, desplazada por la burocracia que reemplazó a los verdaderos bolcheviques-leninistas que constituyen la Oposición Comunista de Izquierda Internacional por oponerse a este atentado que iba a ser —y fué— funesto a la marcha ascendente de la revolución proletaria mundial.

Otra de las tareas principales, la constituye la necesidad de cubrir las lagunas de la Juventud Comunista oficial. En donde éstas existan, trabajar intensamente por conseguir la unificación comunista. Intensificar "prácticamente" el trabajo sindical; el trabajo en los cuarteles —por los que tienen que pasar todos los jóvenes y al cual el Partido le presta muy escasa atención—; atraer al campo revolucionario a la inmensa cantidad de jóvenes obreros agrupados en torno a las organizaciones deportivas, culturales, etc... Es necesario atraer a los jóvenes socialistas, que son víctimas del engaño y de la traición que con ellos comete la social-democracia internacional, separándolos del único partido revolucionario, dentro del cual les obligan a esotar los intereses de la revolución proletaria. — Idéntica conquista se nos impone cerca de los jóvenes obreros que militan en las juventudes libertarias recientemente constituidas" (165).

Partia, així, dels mateixos preceptes tàctics generals de l'Oposició.

Orgànicament, les joventuts s'estructuraven com a Joventut Comunista d'Esquerra espanyola (167), i des del moment de la seva fundació fins a les darreries de 1932 funcionà un Comitè Nacional de Joves que, finalment, s'autodissolgué o fou dissolt pel Comitè Executiu de l'Esquerra Comunista, arrel d'una minoria organitzativa que sofrí l'Oposició a finals de 1932 (168), i de considerar l'Executiu —

que no tenia sentit ni era viable per una organització tan minoritària l'existència autònoma de les Joventuts (169). Així, doncs, com a organització independent, les Joventuts de l'Oposició tingueren pocs mesos d'existència, durant els quals editaren dos números del seu òrgan Joven Esparta (170).

Apart d'ocupar-se d'aspectes generals de la política espanyola del moment, i de la pròpia evolució de la seva organització, les Joventuts Comunistes de l'EOE, centraren la seva atenció i actuació en temes i sectors juvenils molt específics: així, a la Universitat, des d'on es critica la política burgesa i el pretés apoliticisme de la F.U.E. (171). Especial atenció posen en el soldat, a qui es dirigeixen explicant-li el seu caràcter de classe i la instrumentalització a què és sotmès per l'exèrcit de la burgesia (172); en la propaganda en les casernes (173); i en el problema de la guerra (174). Es dirigeixen també a la joventut que es considera políticament neutre (175); i insisteixen sobre les tasques de les Joventuts d'Esquerra Comunista en el doble sentit tàctic i programàtic, dins el qual centren el seu paper en la revolució (176). Finalment, no oblidem les qüestions d'educació política i disciplina de la seva pròpia militància (177).

Els militants més destacats de les Joventuts ho foren també de la pròpia organització, en quant, com hem dit, l'organització autònoma de les Joventuts durà molt poc temps, - aproximadament de març a novembre de 1932, abans i després d'aquest període cal pensar que els militants juvenils estaven incorporats dins dels diversos grups locals de l'Oposició. Entre altres, doncs, trobem a Eugenio Fernández Granell, aleshores estudiant de violinista en el conservatori de música de Madrid (178); José M^o Landasábal, expulsat de les Joventuts Comunistes del POE de Madrid, en 1932, i poc temps

després Secretari General del Comitè Nacional de Joves (179);
 Petra Pastor, secretari sindical del mateix Comitè (180);
 Ignacio Iglesias, d'Astúries; Francesc de Caba a Barcelona,
 etc...

APARELL DE PROPAGANDA DE L'OPOSICIÓ COMUNISTA D'ESPANYA.
 PREMSA ESCRITA I TASCA EDITORIAL

Intimament relacionat amb l'estructura orgànica d'un partit polític -obrer o no- o d'una organització sindical hi ha, evidentment, el seu aparell de propaganda, l'objectiu del qual apunta sempre en un doble sentit: propagandístic i proselit de les posicions polítiques que sustenta, de cara a la captació de nous membres; i tribuna de discussió per a la clarificació ideològica del propi programa. Ambdós objectius, encaminats també a esdevenir instruments d'educació i formació política. En el cas de l'Oposició Comunista d'Esquerra espanyola pren especial importància la propaganda escrita, en el doble vessant, de les publicacions periòdiques -mensuals o setmanals-, i de les edicions de fulletons i obres, de més contingut teòric.

En el primer aspecte, ja hem vist que l'Oposició no arriba a posseir òrgan de premsa propi dins d'Espanya, fins a la publicació de la revista teòrica mensual Comunismo, en el mes de maig de 1931. Efectivament, fins aquest moment havia publicat només un petit òrgan a l'immigració Contra la Corriente, i havia utilitzat les dues publicacions que editaven a França els trotskistes francesos, el setmanari La Vérité, d'una manera asidua, i la revista teòrica mensual La lutte de classes, més esporàdicament. Les tres publi

encions no assoliren cap ressó entre la classe obrera espanyola.

Altresment passaria amb Comunistes, que apareixeria a Oviedo, el dia 15 de maig de 1931, amb el subtítol de "Órgano teórico de la Oposición Internacional en España", però que a partir del número 5, d'octubre de 1931, passa a publicar-se a Madrid, modificant lleugerament el seu subtítol, en la forma de "Órgano teórico mensual", amb el que, d'una forma definitiva, es dotava de periodicitat a la revista. Encara canviaria el seu subtítol amb el d'"Órgano teórico mensual de la Izquierda Comunista de España (Sección Española de la Oposición Comunista Internacional)", en el seu número 11, d'abril de 1932, que coincideix amb el canvi de nom de l'Oposición, després de la III Conferència Nacional. El director de Comunistes fou Juan Andrade, i el seu consell de redacció inicial estava integrat per Andreu Nin, Henri Lacroix, Esteban Bilbao, L. Forson (Enrique Fernández Sendón), José Loredo Aparicio, Gorkin (que abandonaria desseguida l'Oposición), L. Sien (Luis Rastroillo) i el propi Juan Andrade (181).

La importància de la revista estava tant en el nivell teòric dels seus articles, que acostuma a ésser molt elevat, com en el fet de què fou la primera publicació de les seves característiques editada a Espanya (182). Així no és estrany que tingués una tirada de 1.500 exemplars (183) i que aconseguís una certa influència entre sectors del Partit Comunista i del Partit Socialista (184). Evidentment, des del punt de mira ideològic i polític expressa va totes les posicions de l'Oposición, tant a nivell internacional, amb articles de Trotski, Schachtman o Pierre Naville, i amb resolucions del Secretariat de l'Oposición Comunista Internacional, com a nivell nacional. A partir del segon número de la revista publica, mensualment, una sèrie d'editorials, breus,

redactades per Juan Andrade i Fersen (185), i dedicades a comentar l'actualitat política més recent, i l'evolució del moviment obrer (esdeveniments vaguístics, congressos -sindicals, etc...) en els dos aspectes reivindicatius i organitzatius. Aquests mateixos temes eren tractats, en articles més amplis, a l'interior de la revista, on també publicava les Tesis polítiques discutides i aprovades per l'Oposició en les reunions que va celebrar. Dedica també sengles apartats a crítica de llibres i de revistes. Comunismo desapareix en vigílies de la revolució d'octubre de 1934 (186).

Paral·lelament, el dia 15 d'octubre de 1931, i dirigit per Nin des de Barcelona, sortiria El Soviet, "Semnario de Oposición Comunista de Izquierda", en la primera etapa del qual arriba a publicar tres números, durant el mateix mes d'octubre (187). Reapareix en maig de 1932, com a "Órgano Central de la Izquierda Comunista de España (Sección Española de la Oposición Comunista de Izquierda Internacional)", per a deixar-se de publicar, definitivament, en el mes de juliol del mateix any (188). La seva redacció estava formada per Andreu Nin, Narcís Molins i Fàbrega, Juan Andrade, Josep Metge, Francesc de Cabo -que n'era també l'administrador-, L. Sien (Luis Rastrello), José Loredo Aparicio, Henri Lacroix, Luis García Palacios i Esteban Bilbao (189). El Soviet era, en comparació a Comunismo, de més actualitat: comentava assíduament els esdeveniments de la República i exposava la seva postura sobre fets de caràcter més conjuntural, relacionats tant amb el desenvolupament de la República o el moviment obrer, com amb ofensives de caràcter internacional. Incloua també informacions i correspondències dels diversos indrets en l'Oposició estava organitzada; i abundants notes breus i comentaris. Les dificultats econòmiques del periòdic, no permeteren, però, la seva continuïtat més enllà del mes de juliol de 1932.

Per a substituir-lo, en el mes de maig de 1934, sortí a Madrid La Antorcha, com a "Órgano de la Izquierda Comunista (Sección Española de la Liga Comunista Internacional, b.l.)", amb les mateixes característiques que El Soviet, però encara amb més fortuna, ja que desapareixeria després d'haver publicat només tres exemplars (190).

Ja hem comentat, en l'apartat anterior, les característiques de Joven Espartaco, l'òrgan de les Joventuts de l'Esquerra Comunista, del qual només aparegueren dos números en 1932.

Des de finals de 1932, l'Oposició publicaria a més, una sèrie de butlletins interiors, ciclostilats, que servien per a explicitar les diverses posicions polítiques que es donaren dins el seu si, i àdhuc les dissidències. El primer d'aquests butlletins apareix amb el títol de Boletín interior ICE del Comité Regional de Castilla la Nueva y del Comité Nacional de Jóvenes, que és en realitat el portantveu d'una tendència molt minoritària encapçalada per Lacroix, qui, en aquests moments es trobava amb franca discrepància amb el Comitè Executiu de l'Esquerra Comunista, que a Barcelona presidia Nin. Deixava de publicar-se en el número 5, de març (abril) de 1933. Pocs mesos després apareixia a Madrid el Boletín Interior de la Izquierda Comunista de España, l'autèntic òrgan de discussió interna de l'organització. Apareixeria a partir del mes de juny de 1933 fins a 1935. Altres publicacions d'aquest tipus, però molt menys importants, a causa del seu caràcter de divulgació, foren un Boletín hispanoamericano. Publicado por la Izquierda Comunista Española (Sección española de la Oposición Comunista de Izquierda Internacional), que surt a partir de l'1 de juliol de 1933, amb informacions exclusives de l'Oposició d'Esquerra a Andrica del Sud; i un Boletín Internacional de la Oposición Comunista

de Izquierda (Editado por el Secretariado Administrativo de la Oposición de Izquierda), el primer número del qual surt a Madrid, el mes de setembre de 1933.

Però que es refereix a la publicació d'obres i fulletons, ja hem fet esment de què la II Conferència de l'Oposició, de juny de 1931, decidia la creació de les "Ediciones Comunismo", que, a càrrec de Juan Andrade, portarien una tasca de divulgació i propaganda constant des de la seva fundació fins a 1935. No només varen editar nombrosos fullons de Trotski, sinó també ho feren amb obres de membres de l'Oposició, en les quals exposaven i definien les posicions estratègiques de l'Esquerra Comunista més importants entorn als problemes del procés revolucionari espanyol.

Cal tenir en compte, a més, aquelles obres de membres oposicionistes que es publicaren al marge de les "Ediciones Comunismo", com són, per exemple, diversos fullons i obres publicades per Nin; i fins i tot cases editorials que com en el cas de les Ediciones Cénit, de Madrid, estaven regentades per membres de l'Oposició. En qualsevol dels casos - cal destacar que un home com Juan Andrade jugà un paper important en el resorgiment editorial de Madrid, a principis de la República, i que, d'una manera o altra, des de Madrid, Barcelona o València, l'Oposició Comunista d'Esquerra intentà la divulgació del seu programa i de les seves posicions, aconseguint publicar els seus membres, d'una manera global, un bon nombre d'obres i fulletons (191).

NOTES

- (1) En l'editorial de "Comunismo", on s'informa de la celebració de la Conferència, s'escriu :
- "Desde la primera conferencia de la Oposición comunista española, celebrada el año pasado en Lieja (Bélgica) por los grupos de opositores españoles inmigrados en Luxemburgo y Bélgica, hasta ahora, nuestra organización ha experimentado un gran desarrollo. De la correspondencia entre compañeros aislados residentes en distintas localidades de España y en el extranjero, hemos pasado a ser una organización con núcleos organizados en las principales ciudades españolas. Para dar a conocer a los comunistas españoles nuestros puntos de vista teóricos hemos fundado COMUNISMO, que es una revista como jamás ha tenido el proletariado español". ("Comunismo", nº 3, 1 d'agost de 1931, p. 1).
- (2) Documentos de la Oposición. La Conferencia nacional de la Oposición española, "Comunismo", nº 3, 1 d'agost de 1931, p. 56-57.
- (3) Notícies ambdues que ens ha comunicat Juan Andrade en carta. París, 7 de setembre de 1974. El primer número de la revista sortiria, efectivament, a Oviedo, si bé la impremta era a Gijón.
- (4) Documentos de la Oposición. La Conferencia..., "Comunismo", nº 3, 1 d'agost de 1931, p. 56-57.
- (5) Ibid. Ibid. La identificació de L. Siem corresponent a Luis Rastrollo ens ha estat feta per Ignacio Iglesias, en carta, Cachan, 22 de juny de 1975.
- (6) Veure més endavant, quan tractem de les posicions estratègiques i tàctiques de l'Oposició Comunista espanyola.

- (7) Documentos de la Oposición. La Conferencia..., "Comunismo", nº 3, 1 d'agost de 1931, p. 56-57.
- (8) Segons una conversa amb Juan Andrade. París, 28 de març de 1975. Andrade no recordava amb exactitud si aquests dos darrers havien format part de l'Executiu.
- (9) En efecte, Rastrollo, amb el pseudònim de L. Siem, signa una carta dirigida a la Federació Comunista Catalano-Balear sobre la unificació comunista, en nom del Comitè de l'O.C.E. ("Comunismo", nº 1, 15 de maig de 1931, p.63-64).
- (10) "Comunismo", nº 1, 15 de maig de 1931, p. 1-2.
- (11) Per una biografia dels tres veure APENDIX 4. Les referències sobre Enrique Fernández procedeixen de Juan Andrade. En carta, París, 11 de gener de 1973 i 7 de setembre de 1974.
- (12) Remetam a les referències biogràfiques de l'APENDIX 4.
- (13) Ibid.
- (14) Ibid.
- (15) MUNIS : Jalones de derrota : promesa de victoria, p. 63.
- (16) En carta, París, 11 de gener de 1973.
- (17) Rapport sur la fusion de la Gauche communiste d'Espagne (section de la L.C.I.) et le B.O.C. (Bloc ouvrier et paysan, Maurin). Archives Troski, T. 5232. D.J.A.
- (18) Remetem al capítol Els problemes de la unificació marxista.

- (19) "Comunismo", nº 5, octubre de 1931, p. 47.
- (20) "Bancario" (Madrid) es comença a publicar en 1931. El primer número que es conserva a l' Hemeroteca Municipal de Madrid correspon al 19, de juny de 1932. Acaba la seva publicació en el nº 46, de juny-juliol de 1936. García Palacios hi signava els seus articles amb el pseudònim de Roberto Mariner.
- (21) Conversa amb Juan Andrade, París, 28 de març de 1975. No varem aconseguir trobar enlloc aquesta publicació.
- (22) "La Batalla" (Barcelona), nº 77, 30 d'octubre de 1936.
- (23) Sobre la postura sindical de l'Oposició, veure més endavant. En APENDIX 4 completem la llista de membres de la secció madrilenya de l'Esquerra Comunista d'Espanya.
- (24) "El Soviet", nº 1, 15 d'octubre de 1931.
- (25) "El Soviet", nº 8, 16 de juny de 1932, inclou una informació d'aquest poble, firmada per Corresponsal.
- (26) "El Soviet", nº 11, 14 de juliol de 1932, inclou també una informació des de Socéllamos, firmada per Juan Rivera.
- (27) "Comunismo", suplement al nº 7, desembre de 1931.
- (28) "Comunismo", suplement al nº 8, gener de 1932.
- (29) "Comunismo", nº 23, abril de 1933, p. 184-185.
- (30) "El Soviet", nº 4, 12 de maig de 1932.

- (31) "El Soviet", nº 6, 2 de juny de 1932.
- (32) "La Antorcha", nº 3, 14 de juliol de 1934.
- (33) Ibid. Ibid.
- (34) "El Soviet", nº 9, 23 de juny de 1932.
- (35) "El Soviet", nº 11, 14 de juliol de 1932.
- (36) "Comunismo", suplement al nº 7, desembre de 1931.
- (37) "El Soviet", nº 3, 29 d'octubre de 1931.
- (38) "El Soviet", nº 9, 23 de juny de 1932.
- (39) "La Antorcha", nº 3, 14 de juliol de 1934. El militant que representà l'Oposició fou Silvano Redondo.
- (40) "Comunismo", suplement nº 8, gener de 1932.
- (41) "El Soviet", nº 1, 15 d'octubre de 1931.
- (42) "El Soviet", nº 6, 2 de juny de 1932.
- (43) Rapport sur la fusion de la Gauche communiste..., D.J.A.
- (44) Carta de Nin a Trotski del 23 d'octubre de 1930. La Revolution Espagnole, p. 79-80.
- (45) Carta de Francesc de Cabo a Pelai Pagès. Buenos Aires, 18 d'agost de 1974.
- (46) Ibid. Ibid.

- (47) veure BONAMUSA : El Bloc Obrer i Camperol, p. 118, 304, 307, 309 i 360.
- (48) Ibid., 308
- (49) Ibid., 117
- (50) Ibid., p.117 i 242-244 i carta de Francesc de Cabo a pelai Pagès, Buenos Aires, abril de 1975.
- (51) Carta de F. de Cabo a Pelai Pagès, Buenos Aires, abril de 1975.
- (52) Ibid. Ibid. i BONAMUSA : El Bloc Obrer i Camperol, p.145.
- (53) Federación Comunista Catalano-Balear. Manifiesto de los Comités Ejecutivo y Local de Barcelona, aprobado unánimamente por el pleno de células y la Asamblea general de MILITANTES (Barcelona) dirigido a todos los militantes de la Federación Catalano-Balear, "La Batalla", nº 66, 12 de noviembre de 1931.
- (54) Cartes de Francesc de Cabo a Pelai Pagès. Buenos Aires, 18 d'agost de 1974 i abril de 1975.
- (55) Ibid. Ibid.
- (56) Ibid. Ibid.
- (57) "Comunismo", suplement al nº 7, desembre de 1931.
- (58) Ibid. Ibid.
- (59) Carta de F. de Cabo a Pelai Pagès. Buenos Aires, abril 1974.

- (60) Ibid. Ibid.
- (61) Ibid. Ibid.
- (62) Ibid. Ibid.
- (63) "El Soviet", nº 7, 9 de juny de 1932.
- (64) La relació de membres detinguts és la següent : Andreu Nin, Paulí Roig, Josep Metge, Enrique Fernández, Andrés Sánchez, Emilio Hernán, Francisco Mancebo, Enrique Álvarez, Amadeu Robles, Francisco Muriel, Severiano Redondo, Eduardo Azpárizcueta, Honorato Atienza, Francesc de Cabo, Francisco Gómez, Ramon Gallofré, Máximo Carnicero, Diego Pastor, Joan Rubió, Narcís Molins i Carlota Durany. "El Soviet", nº 7, 9 de juny de 1932.
- (65) Conversa amb Francesc de Cabo. Barcelona, setembre de 1974.
- (66) Veure la relació alfabetitzada en APENDIX 4.
- (67) "El Soviet", nº 5, 26 de maig de 1932.
- (68) "El Soviet", nº 11, 14 de juliol de 1932.
- (69) "El Soviet", nº 5, 26 de maig de 1932; nº 6, 2 de juny de 1932; nº 9, 23 de juny de 1932; nº 10, 30 de juny de 1932; i nº 11, 14 de juliol de 1932.
- (70) "Comunismo", nº 11, abril de 1932.
- (71) Carta a Pelai Pagès. Buenos Aires, 18 d'agost de 1974.
- (72) "La Batalla", nº 86, 7 d'abril de 1932.

- (73) "La Batalla", nº 88, 21 d'abril de 1932.
- (74) "El Soviet", nº 1, 15 d'octubre de 1931.
- (75) "La Batalla", nº 88, 21 d'abril de 1931.
- (76) Ibib. Ibid.
- (77) "El Soviet", nº 11, 4 de juliol de 1932, i nº 10, 30 de juny de 1932, respectivament.
- (78) "Comunismo", Suplement al nº 7, desembre de 1931.
- (79) "El Soviet", nº 4, 12 de maig de 1932; nº 6, 2 de juny de 1932; i nº 11, 14 de juliol de 1932.
- (80) "El Soviet", nº 3, 29 d'octubre de 1931.
- (81) "el Soviet", nº 2, 22 d'octubre de 1931 i "La Batalla", nº 68, 26 de novembre de 1931, respectivament.
- (82) Sobre aquest punt, Francesc de Cabo ens ha escrit: "Es difícil recordar, després de tants anys, quants érem els oposicionistes a Catalunya a la vetlla de la fundació del POUM. Cinquanta? Seixanta? Es difícil de precisar". En carta a Pelai Pagès, Buenos Aires, 18 d'agost de 1974.
- (83) Informació facilitada en carta per Ignacio Iglesias a Pelai Pagès, Cachan, 2 de maig de 1975.
- (84) "La Antorcha", nº 237, 18 de juny de 1926.
- (85) Carta de Ignacio Iglesias a Pelai Pagès, Cachan, 2 de maig de 1975. Jean Rous, però, en setembre de 1975, affi

mava que a Astúries hi havia una quarantena de militants
a Rapport sur la fusion de la Gauche communiste d'Espagne..., D.J.A.

- (86) Carta de Ignacio Iglesias a Pelai Pagès, Cachan, 2 de -
maig de 1975.
- (87) Ibid. Ibid.
- (88) Ibid. Ibid.
- (89) Ibid. Ibid.
- (90) Ibid. Ibid.
- (91) Ibid. Ibid.; i "La Batalla", nº 63, 14 d'octubre de 1936,
en l'article d'Armando Alonso que informava de la mort -
d'Emilio García, produïda el 4 d'octubre de 1936, en l'a-
sedi d'Oviedo.
- (92) GRANELL : Crónica de Madrid. Emilio García ha muerto en
Oviedo, "La Batalla", nº 67, 18 d'octubre de 1936.
- (93) Carta de Ignacio Iglesias a Pelai Pagès. Cachan, 22 de
juny de 1975.
- (94) Carta de Juan Andrade a Pelai Pagès, París, 18 de juny
de 1974.
- (95) Carta de Ignacio Iglesias a Pelai Pagès, Cachan, 2 de
maig de 1975.
- (96) "Comunismo", nº 31, gener de 1934, p. 48.

- (97) "Boletín Interior de la Izquierda Comunista de España", nº 5, 20 de novembre de 1933, p. 11-13.
- (98) Carta d'Ignacio Iglesias a Pelai Pagès, Cachan, 2 de maig de 1975.
- (99) "Comunismo", suplement al nº 8, gener de 1932. Incloum -- Soria dins la Federació Basco-naverresa per la proximitat geogràfica. Si bé, potser, orgànicament no hi formava -- part.
- (100) Veure el capítol anterior.
- (101) Carta de Juan Andrade a Pelai Pagès, París, 18 de juny de 1974.
- (102) Carta de Ignacio Iglesias a Pelai Pagès, Cachan, 22 de -- juny de 1975.
- (103) LACROIX : Algunas consideraciones sobre la Oposición Comunista, "Comunismo", nº 5, octubre de 1931, p. 32-38.
- (104) Veure les seves biografies respectives en APENDIX 4.
- (105) "Comunismo", suplement al nº 8, gener de 1932.
- (106) Ibid. Ibid.
- (107) Ibid. Ibid.
- (108) Carta de Ignacio Iglesias a Pelai Pagès, Cachan, 22 de juny de 1975.
- (109) "El Soviet", nº 11, 14 de juliol de 1932.

- (110) Ibid. Ibid.
- (111) Segons la identificació que ens féu Juan Andrade, d'una fotografia dels participants a aquesta Conferència.
- (112) Carta de Ignacio Iglesias a Pelai Pagès, Cachan, 22 de juny de 1975.
- (113) Ibid. Ibid.
- (114) "El Soviet", nº 2, 22 d'octubre de 1931.
- (115) "El Soviet", nº 5, 26 de maig de 1932.
- (116) "La Batalla", nº 84, 7 de novembre de 1936.
- (117) "El Soviet", nº 5, 26 de maig de 1932; i nº 6, 2 de juny de 1932.
- (118) Segons identificació feta per Juan Andrade, de la fotografia de la III Conferència.
- (119) "P.O.U.M." (Madrid), nº 4, 16 de setembre de 1936.
- (120) "P.O.U.M." (Madrid), nº 6, 30 de setembre de 1936.
- (121) "Communismo", suplement al nº 8, gener de 1932.
- (122) Ibid. Ibid.
- (123) Ibid. Ibid.; i "El Soviet", nº 1, 15 d'octubre de 1931; nº 5, 26 de maig de 1932; nº 6, 2 de juny de 1932; i nº 8, 16 de juny de 1932; i "La Batalla", nº 131, 1 de gener de 1937, que informa d'afusellaments de membres del POUM a Galícia, per l'exèrcit nacionalista.

- (124) "El Soviet", nº 6, 2 de juny de 1932.
- (125) "El Soviet", nº 4, 12 de maig de 1932.
- (126) "El Soviet", nº 11, 14 de juliol de 1932.
- (127) "Comunismo", Suplement al nº 8, gener de 1932.
- (128) Segons identificació de Juan Andrade, de la fotografia dels membres assistents a la III Conferència Nacional.
- (129) "Comunismo", nº 31, gener de 1934, p. 48.
- (130) "La Batalla", nº 131, 1 de gener de 1937. Veure la relació alfabetitzada de membres de l'OCE de Galícia a - APENDIX 4.
- (131) "Comunismo", nº 17, octubre de 1932, p. 3; nº 21, febrer de 1933, p. 50; i nº 23, abril de 1933, p. 148-149.
- (132) Moriria en juliol de 1936, afusellat pels nacionalistes a La Coruña, on havia estat destinat per a organitzar la Federació Gallega del POUM, alguns mesos abans. Veure "La Batalla", nº 259, 10 de juliol de 1936.
- (133) "La Batalla", nº 14, 18 d'agost de 1936.
- (134) "La Batalla", nº 26, 1 de setembre de 1936.
- (135) "El Soviet", nº 5, 26 de maig de 1932.
- (136) "La Batalla", nº 254, 5 de juny de 1936.
- (137) "El Combatiente Rojo" (Madrid), nº 53, 16 de gener de 1937.